

**Стеблецький А.Л.,**

доцент кафедри теорії та історії педагогіки Педагогічного інституту  
Київського університету імені Бориса Грінченка,  
кандидат педагогічних наук, доцент

ORCID ID 0000-0001-7445-9947

a.stebletskyi@kubg.edu.ua

УДК 378.091:005.336.3

DOI: 10.28925/2311-2409.2020.33.4

## ЧИННИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Зростання обсягів інформаційних потоків у різних сферах буття, відмирання професії і утворення нових — це створює нові швидкі і, тому не завжди успішні, трансформаційні процеси в освіті. Проблема забезпечення якості освіти завжди була і залишається актуальною. Все це зумовило мету нашого дослідження. У статті здійснено аналіз чинників забезпечення якості освіти, потенціалу розвитку компонент діяльності науково-педагогічних працівників закладу вищої освіти (ЗВО). Визначено чинники, що впливають на ефективність взаємодії суб'єктів освітнього процесу через призму їх спільної діяльності. Зазначено наявність проблем у дослідженні якості педагогічної діяльності. Схарактеризовано чинники, які визначають характер взаємодії суб'єктів освітнього процесу.*

*Визначено резерви забезпечення якості вищої освіти, одним із яких є цілеспрямований розвиток компонент педагогічної діяльності викладачів ЗВО. Розглянуто структуру компонент педагогічної діяльності науково-педагогічного працівника. Визначено внутрішні чинники, які визначають базові параметри педагогічної діяльності викладача, характер суб'єкт-суб'єктної взаємодії в освітньому процесі, що веде до прогнозованого результату і визначає забезпечення високих стандартів освіти. Ще одним із чинників, що забезпечують якість освіти є характер розвитку педагогічної діяльності науково-педагогічних працівників закладу вищої освіти. Важливими принципами, які покладено в основу розвитку компонент діяльності викладача ЗВО і які визначають його особливості, є такі: доброзичливості, відкритості, неупередженості, конструктивності, досконалості.*

**Ключові слова:** компоненти педагогічної діяльності, суб'єкти освітнього процесу, якість освіти, чинники забезпечення якості освіти, діяльність суб'єктів освітнього процесу.

© Стеблецький А.Л., 2020

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020

**Вступ.** Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави.

Якість вищої освіти є складною категорією. Вона віддзеркалює в певній мірі освітні стандарти, професіоналізм освітян, сучасні освітні технології та засоби навчання, актуальність освітнього менеджменту викликам часу та ефективність багатоканального фінансування.

Існує багато різних підходів до визначення поняття «якість освіти» поряд із думкою про те, що визначити якість освіти неможна або ж визначення занадто узагальнене.

У «Всесвітній декларації про вищу освіту для XXI століття» (9 жовтня 1998 року) дано таке визначення якості освіти: «Якість у сфері вищої освіти є багатогранною концепцією, яка повинна охоплювати всі її функції і види діяльності: навчальні і академічні

програми; наукові дослідження і гранти; забезпечення кадрами; учнями; будовами; матеріально-технічною базою; обладнанням; роботою на суспільство, громаду і академічне середовище» (<http://docs.cntd.ru/document/901839539>, (дата звернення: 20.03.2020 року).

**Мета статті** — на основі аналізу сучасних наукових досліджень, науково-педагогічної літератури визначити чинники розвитку педагогічної діяльності які забезпечують важливий аспект якості освіти.

**Завдання статті** полягають у визначенні чинників, які забезпечують поступальний розвиток педагогічної діяльності як одного із феноменів забезпечення якості освіти.

**Аналіз досліджень і публікацій.** Дослідниця Н. Батечко визначає якість освіти як складну систему, яка поєднує організаційну структуру, методики, процеси і ресурси необхідні для функціонування системи освіти з метою її відповідності соціальним нормам та державним освітнім

стандартам (Батечко Н.Г., 2017). В Енциклопедії освіти подано таке визначення: «Якість — комплексна характеристика, яка відображає діапазон і рівень освітніх послуг, що надаються системою освіти відносно до інтересів особи, суспільства і держави» (Енциклопедія освіти, 2008, с. 1017—1018). Якість освіти вчені розглядають у вузькому та широкому аспектах. Наприклад, у широкому значенні під якістю освіти розуміють збалансовану відповідність освіти (як результат, процес та освітню систему) потребам, цілям, стандартам. У вузькому значенні якість освіти визначається якістю підготовки фахівця, яка є збалансованою щодо відповідності підготовки фахівців різноманітним потребам, цілям, стандартам (Щудло С.А., 2012, с. 158—164). Або під якістю освіти розуміють якість освітнього процесу, який поєднує у собі процесуальний і результативний компоненти (Поташник М.М., 2006).

Проблема забезпечення якості освіти є актуальною і досить складною. Українські дослідниці Н. Хворостяна, М. Великжаніна визначили такі чинники забезпечення якості освіти: 1) професійна підготовка суб'єктів викладання, їхні особистісні якості; 2) навчально-методичне забезпечення процесу підготовки; 3) наявність системи контролю й оцінювання викладання, рівня знань суб'єктів учіння, що відповідає сучасним вимогам; 4) застосування викладачами вищої школи сучасних освітніх технологій; 5) навчання на дослідницькій основі; 6) відповідність програм навчальних дисциплін сучасним вимогам; 7) контакти з провідними іноземними фахівцями; 8) належне матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу; 9) забезпеченість науковою літературою освітніх закладів; 10) спрямованість викладання на формування соціальних якостей сучасного фахівця; 11) стимулювання самостійної роботи суб'єктів навчання та інше (Хворостяна Н.В., Великжаніна М.В., 2012, с. 25—29).

Одним із чинників, що забезпечують якість освіти є професійна діяльність науково-педагогічних працівників. Суб'єкти освітнього процесу ЗВО досягають спільні цілі шляхом взаємодії, їх спільну діяльність, у широкому сенсі, можна назвати педагогічною. Ця діяльність не індивідуальна по своїй суті, для неї потрібно два активних учасника — викладач і здобувач освіти. На наш погляд, у науковій літературі не достатньо висвітлена педагогічна складова професійної діяльності викладача закладу вищої освіти. Педагогічна діяльність — це вид діяльності, за допомогою якого реалізується передача досвіду і культури від покоління до покоління.

Поняття «педагогічна діяльність» не має єдиного і визнаного науковою спільнотою визначення. Воно відображає спільну діяльність викладача і студентів в межах освітнього процесу, яка спрямована на досягнення прогно-

зованого результату, яка є складною, динамічною, багаторівневою системою, що містить такі взаємопов'язані елементи:

- мета діяльності;
- суб'єкт педагогічного впливу;
- зміст діяльності;
- засоби діяльності;
- результат діяльності.

Одним із суб'єктів, які забезпечують якість освіти є педагог — викладач, науково-педагогічний працівник вищої школи. Успішність педагога в значній мірі визначається структурою його особистості, що містить наступні компоненти:

- мотиваційно-ціннісний (педагогічне спрямування особисті, відповідна мотивація),
- когнітивний
- операційно-діяльнісний (володіння відповідними технологіями у сфері професійної діяльності).

Ми вважаємо, що у педагогічній діяльності вчителя і викладача є своя специфіка, хоч існує багато спільного, адже вчорашній випускник школи сьогодні — студент, здобувач освіти, суб'єкт освітнього процесу ЗВО. У вчителя і викладача суб'єкт впливу, практично, один, особливо на першому, другому курсах. До того ж закономірності, принципи і методи навчання у сучасній середній і вищій школі по своїй суті спільні. Тому, на нашу думку, результати науково-методичних досліджень у сфері забезпечення якості середньої освіти варто використовувати і для вищої школи. Науковець Н. Кузьміна визначила рівні результативності педагогічної діяльності вчителя:

- репродуктивний рівень;
- адаптивний рівень (педагог уміє пристосувати навчальну інформацію до аудиторії здобувачів освіти);
- локально-моделюючий рівень (педагог володіє стратегіями формування знань та вмінь);
- системно-моделюючий рівень (викладач володіє стратегіями формування системи знань та вмінь у контексті міжпредметних зв'язків);
- системно-моделююча творчість (педагог володіє стратегіями перетворення предмету повідомлення в засіб формування творчої особистості, здатної до саморозвитку в нових умовах) (Кузьміна Н.В., 1985).

За останніми трьома рівнями результативності педагогічної діяльності вчителя можна визначати результативність педагогічної діяльності викладача ЗВО. Адже, метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної життєвої самореалізації, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і сус-

пільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору. Формування творчої особистості, здатної до саморозвитку в нових умовах є нагальною проблемою сьогодення, тому на це варто спрямувати свої спільні зусилля науково-педагогічним працівникам ЗВО.

Педагогічна діяльність викладача буде важливим чинником забезпечення якості освіти, якщо можна досягнути високого рівня прогнозованості її результату. Для цього необхідно конструювати взаємодію суб'єктів в освітньому процесі за певними правилами (принципами) у напрямку максимальної узгодженості дій і взаєморозуміння, за допомогою зворотного зв'язку із здобувачами освіти точно визначати освітні цілі, планувати і організувати викладацьку діяльність, використовуючи при цьому сучасні цифрові та інформаційно-комунікативні ресурси. Викладацька діяльність — діяльність, яка спрямована на формування знань, інших компетентностей, світогляду, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей, емоційно-вольових та/або фізичних якостей здобувачів освіти (лекція, семінар, тренінг, курси, майстер-клас, вебінар тощо), та яка проводиться педагогічним (науково-педагогічним) працівником, самозайнятою особою (крім осіб, яким така форма викладацької діяльності заборонена законом) або іншою фізичною особою на основі відповідного трудового або цивільно-правового договору. Викладацька діяльність є складовою педагогічної діяльності. Педагогічна діяльність є невід'ємною складовою освітньої діяльності. Освітня діяльність — діяльність суб'єкта освітньої діяльності, спрямована на організацію, забезпечення та реалізацію освітнього процесу у формальній та/або неформальній освіті. ([http://search.ligazakon.ua/l\\_doc2.nsf/link1/T172145.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T172145.html) (дата звернення: 20.03.2020 року)).

Результат взаємодії викладача і здобувача в освітньому процесі закладу вищої освіти, залежить не тільки від педагога, його професіоналізму, але й від здобувача освіти, від сформованості у нього ключових освітніх компетентностей. Здобувачі освіти — вихованці, учні, студенти, курсанти, слухачі, стажисти, аспіранти (ад'юнкти), докторанти, інші особи, які здобувають освіту за будь-яким видом та формою здобуття освіти. Діяльність здобувачів в освітньому процесі назвемо навчальною. Структура навчальної діяльності має чотири внутрішньо пов'язані компоненти: мотиваційну, пізнавальну, виконавчу і контрольну. Перші три утворюють діяльність, суть якої полягає у взаємодії суб'єкта з оточуючим світом. Контрольна — належить до сфери аналізу реалізації діяльності, до оцінки самого себе, мобілізації уваги та інше. (Лінгарт Й., 1970).

Результати навчання здобувача освіти - знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів (Закон України «Про Освіту», 2017 р.). Практично весь освітній процес побудований на прямій чи опосередкованій взаємодії науково-педагогічних працівників (викладачів) і здобувачів (студентів) — суб'єктів цього процесу.

Вважаємо, що основним резервом забезпечення якості освіти в закладі вищої освіти є педагогічна діяльність науково-педагогічних працівників. Існує науковий підхід щодо структурування педагогічної діяльності, який полягає у виокремленні її компонент як взаємопов'язаних, окремих видів діяльності. Компоненти педагогічної діяльності — відносно самостійні функціональні види діяльності, які охоплюють сукупність компетентностей, необхідних для успішного прогнозованого результату. У структурі педагогічної діяльності виокремлюють такі взаємопов'язані компоненти (Кузьміна Н.В., 2002, с. 7—52):

1. Гностичний.
2. Проектувальний.
3. Конструктивний
4. Організаційний.
5. Комунікативний.

У результаті узагальнення різних підходів до встановлення складових педагогічної діяльності викладача ми виокремили такі: особистісна, проєктивна і комунікаційна. Вважаємо, що професійно-особистісні якості, наявний досвід викладача, його знання і цілі, які ставить перед собою, зумовлюють важливість особистісної компоненти в діяльності. Автор диспозиційної теорії особистості Г. Олпорт ключовою одиницею аналізу структури особистості визначив рису (диспозицію) і виокремив три типи рис (Психологія особистості: Словник-довідник, 2001, с. 163):

- кардинальні риси, якими володіє небагато людей (вони мають суттєвий вплив на поведінку людини);
- центральні риси — це домінуючі типи поведінки (є складовими індивідуальності і являють собою особливості у поведінці людини, які легко може помітити оточення);
- вторинні риси менш помітні і виявляються не так чітко й систематично, як інші риси характеру.

Можна вважати, що професійно-особистісні якості викладача і студента є частиною центральних рис, які утворюють і характеризують особистісну зрілість. Доброзичливість, відкритість, неупередженість, пошукова активність, конструктивність особистісні риси педагога, які є основою професійного і особистісного зрос-

тання не тільки викладача, а й здобувача освіти — майбутнього фахівця. Особистісна компонента педагогічної діяльності реалізується через особистісний канал суб'єкт-суб'єктної взаємодії, яка має спрямування на досягнення освітніх цілей. Проективний компонент — реалізується в гностичній, конструктивній, управлінській складовій діяльності науково-педагогічного працівника ЗВО. Щодо комунікативної компоненти педагогічної діяльності, то ми розглядаємо її як комунікацію і спілкування, яка теж реалізується ще й в суб'єкт-суб'єктній взаємодії. Компоненти педагогічної діяльності динамічні утворення, що впливають на якість освіти, в тій мірі, в якій вони розвинені. Тому важливим для нас є визначення чинників їх поступального розвитку (рис. 1).

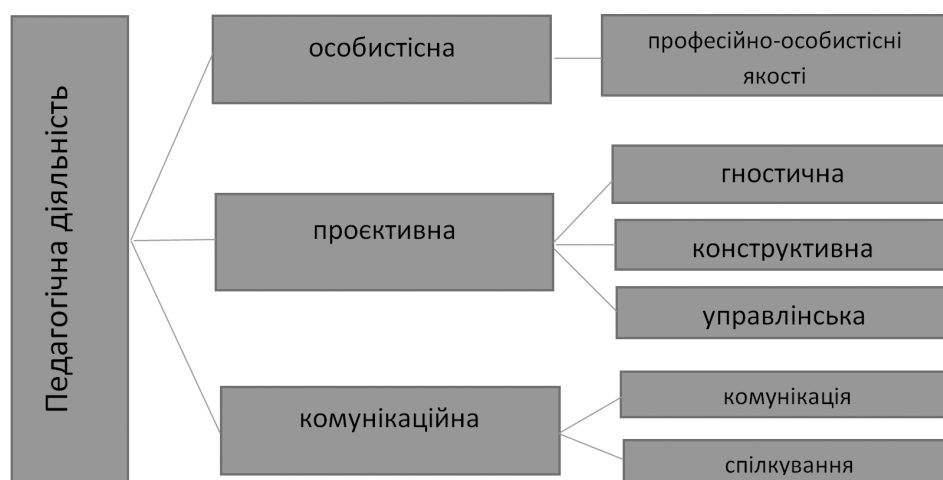


Рис. 1. Компоненти педагогічної діяльності

Ці принципи ми встановили емпіричним шляхом. Основою для цього був багаторічний аналіз навчальних здобутків студентів, умов навчання, освітнього середовища (вивчення певної навчальної дисципліни) та узагальнення результатів реалізації об'єктивних і суб'єктивних закономірностей навчання в освітньому процесі. Також, значний вплив на визначення принципів мав орієнтовний перелік ключових компетентностей, визначений на симпозиумі Ради Європи на тему «Ключові компетентності для Європи», адже, значна їх кількість формується у взаємодії суб'єктів освітнього процесу.

Ще одним важливим результатом педагогічної діяльності, що розвивається за запропонованими нами принципами є формування в учасників освітнього процесу відповідних особистісних якостей, а саме: доброзичливості, відкритості, неупередженості, конструктивності і прагнення до досконалості, адже в діяльності змінюється людина. Формат статті не дає нам змоги розлого розкрити кожен із принципів, але сутнісні характеристики кожного із них подаємо нижче. Відкритість визначаємо як здатність до розгляду нової інформації, навіть такої, що суперечить переконанням, яка є частиною наяв-

Суттєвим резервом забезпечення якості вищої освіти є цілеспрямований розвиток педагогічної діяльності викладачів ЗВО. Цілеспрямований розвиток педагогічної діяльності викладача закладу вищої освіти — це систематичний процес удосконалення внутрішніх і зовнішніх компонент педагогічної діяльності викладача, узгодженість його суб'єкт-суб'єктної взаємодії в освітньому процесі, спрямований на забезпечення високих стандартів якості освіти. Для надання розвитку компонент педагогічної діяльності відповідного спрямування ми пропонуємо покласти в основу цього процесу п'ять ключових принципів: доброзичливості, відкритості, неупередженості, конструктивності, досконалості.

них знань, досвіду суб'єктів освітнього процесу. Неупередженість розуміємо як здатність зняти блокування при сприйманні інформації, яка подається в різних, незвичних формах. Доброзичливість визначаємо як здатність до створення позитивного психологічного клімату педагогічної комунікації між суб'єктами в освітньому процесі, що сприяє узгодженості їх дій на шляху досягнення прогнозованого навчального результату. Конструктивність визначаємо як здатність до проектування, конструювання, організації педагогічної діяльності. Досконалість розглядаємо як пошукову активність суб'єкта освітнього процесу, в основі якого професійно-особистісна рефлексія, спрямована: на досягнення мети педагогічної діяльності з першого разу, тобто з мінімальними фінансовими, часовими та іншими витратами, що дасть змогу підвищити ефективність оволодіння новими знаннями, методами і засобами пізнання, швидше сформувати вміння у користуванні різноманітними інформаційними джерелами і базами та суттєво вплине на розвиток професійних і особистісних якостей.

Принцип досконалості ми розкриваємо через поняття «пошукова активність», яке повинно



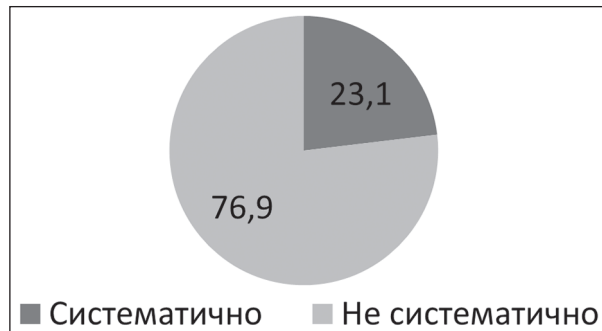
бути в основі діяльності як викладача так і студентів (для кожного суб'єкта освітнього процесу зі своєю специфікою). Під пошуковою активністю ми розуміємо творчу та перетворювальну спонтанну діяльність особистості, яка не стимулюється зовні, а викликається її внутрішнім саморухом (Сисоєва С.О., 2001). Тому, самостійність, самокритичність — це ті риси особистості, які є основою саморуху пізнавальної активності. Дослідниця Л. Борисенко узагальнила різні підходи до визначення структури пошукової активності студентів та виокремила такі компоненти: пізнавально-діяльнісний (активність в оволодінні знаннями та уміннями пошукової та дослідницької діяльності, постійно стимулює до самостійної творчої праці, забезпечує розвиток різноманітних здібностей, властивостей і якостей творчої особистості); мотиваційно-вольовий (забезпечує сформованість позитивних вольових рис творчої особистості (цілеспрямованість, організованість, самостійність, рішучість) та можливі способи їх удосконалення); змістовно-операційний (сформоване активно-перетворювальне ставлення особистості до пошукової та дослідницької діяльності забезпечує її активну спрямованість на інші види пізнавальної та творчої діяльності); емоційний (здатність до сприйняття оточуючої дійсності, творчого спілкування, налагодження позитивних контактів, зміна установок, визначення характеру творчої поведінки принципово важливі для постійного включення у творчу діяльність); самооцінний (прагнення до творчого пізнання власної особистості, виявлення та розвиток внутрішнього творчого потенціалу в процесі наукових досліджень, самооцінка своїх індивідуальних якостей) ([https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/26595/PPP\\_2018\\_24.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/26595/PPP_2018_24.pdf?sequence=1&isAllowed=y), (дата звернення: 20.03.2020 року)).

Пошукову активність можна виміряти, наприклад, через об'єктивні показники активності студента на заняттях та на електронному курсі в системі Moodle. Електронний курс в системі Moodle ми розглядаємо як невід'ємну частину освітнього середовища, який містить інтегровані продукти компонент діяльності викладача закладу вищої освіти.

#### 1. Як часто ви заходите на електронний курс?



#### 2. Опрацьовую лекційний матеріал лекційного курсу



#### 3. Працюю з презентаціями і додатковими матеріалами електронного курсу



#### 4. Чи опрацьовуєте матеріал лекцій наперед?



Так, із результатів анкетування можна визначити показані активності студентів на електронному курсі, а потім додати статистику з електронного курсу. Очевидно, що систематично з електронним курсом працює лише частина студентів із групи, ще більша група - працює вибірково з лекціями, семінарськими заняттями, виконує завдання самостійної роботи і модульні контрольні роботи. Проведення подальшого дослідження дасть змогу виявити як вузькі місця даного електронного курсу так і особливості роботи з ним здобувачів освіти. Щоб здійснити подальші кроки викладачу необхідно в достатній мірі бути відкритим до змін, доброзичливим до учасників освітнього процесу, неупередженим до точки іншої зору щодо успішності викладання навчальної дисципліни та функціонування його електронного аналогу, бути самокритичним, здійснити аналіз проблем, що виникли, дослідити причин негативних тенденцій, щоб у подальшій роботі вони не виникали. Все це сприятиме забез-

печенню якості освітнього процесу та зростанню результативності педагогічної діяльності.

Розглянемо складові управлінського елементу педагогічної діяльності викладача, а саме: цілепокладання, планування, організація, стимулювання, поточний контроль, регулювання діяльності, аналіз її результатів. Розробка плану заняття, згідно освітніх цілей і навчальних запитів студентів (цілепокладання). Відбір необхідних інформаційно-комунікативних ресурсів, встановлення оптимальних методів і засобів взаємодії, уточнюються завдання, організація діяльності студентів (створення спільними зусиллями освітнього середовища заняття, чіткий розподіл функцій між студентами перед виконанням завдань практичного спрямування, педагогічний механізм допомоги (студентам) і взаємодопомоги (студентів одне одному) в умовах конкретного заняття). Стимулювання студентів здійснюється наскрізно. Основне в стимулюванні здобувачів освіти активізація їх пошукової активності, розвиток стійкого пізнавального інтересу до предмету вивчення. У процесі викладання ми здійснюємо різноманітний контроль, що дозволяє виявити проблеми у викладанні та оволодінні навчальним матеріалом та ліквідувати їх, і врахування принципів доброзичливості, неупередженості, конструктивності спрямує цей процес у відповідне русло. Саме після цього можна оцінити оптимальність обраного варіанту організації навчальної діяльності, що дозволить здійснити корективи в планування, конструювання та організацію занять. Також, аналіз результатів навчальної роботи, а не тільки результатів навчання студентів, допоможе виявити основні причини неуспішності, що є суттєвим резервом удосконалення освітнього процесу в сучасному закладі вищої освіти. Корегування всіх складових управлінської діяльності викладача з метою їх удосконалення пропонуємо здійснювати із врахуванням запропонованих принципів.

У результаті узагальнення сучасних наукових поглядів на структуру діяльності студента визначаємо такі складові: орієнтовно-мотиваційна, едукативна, оцінювально-корегувальна. На першому етапі здобувач вищої освіти вирішує такі питання: визначити освітні цілі, виявити рівень відповідних наявних знань, визначити інформаційні, матеріальні та інші ресурси для навчальної діяльності, скласти план дій та інше. Кожна операція цього етапу має відповідну мотивацію (її спрямування буде зумовлене не лише зовнішніми мотиваторами, які повинні бути у відповідності із найбільш значущими потребами та інтересам особистості, які є основою внутрішніх мотивів). Едукативний етап розпочинається із узгодженої взаємодії з викладачем чи із самостійної роботи — в результаті занурення в навчальний матеріал. На цьому етапі студент ставить навчальні цілі і визначає

шляхи їх досягнення, визначає нові інформаційні ресурси і працює з ними тощо. Взаємодія з викладачем досягає свого максимуму як на різних видах занять, так і в різних комунікаційних середовищах (електронна пошта, Moodle, соцмережі, Skype, Zoom та інші). Останній етап є ключовим етапом зворотного зв'язку в системі викладач-студент та студент-викладач. На даному етапі варто, в разі потреби, визначитись із напрямками коригування подальшої взаємодії суб'єктів освітнього процесу. Ці напрямки, ми пропонуємо коригувати ще й за принципами, на яких пропонуємо здійснювати розвиток компонент педагогічної діяльності.

Наступним чинником забезпечення якості освіти є розвиток педагогічної комунікації. Педагогічна комунікація — це невід'ємна складова освітнього процесу закладу вищої освіти, є компонентом педагогічної діяльності і фундаментом формування професіоналізму здобувачів освіти в цілому. Важливими її особливостями є:

- комплексність, тобто здатність викладача синтезувати інформацію з різних галузей науки як у процесі викладання, так і в завданнях для самостійної роботи;
- формування компетентностей одночасно на різних рівнях (теоретичному, методологічному, технологічному).

Педагогічна комунікація викладача відбувається різними каналами: безпосереднє спілкування, опосередковано — за допомогою сучасних програмно-інформаційних технологій (у тому числі технології дистанційного навчання).

Педагогічне спілкування є складовою педагогічної комунікації, яке створює належну психологічну атмосферу у безпосередній взаємодії зі студентами, і спрямоване на реалізацію освітніх цілей. У сучасному менеджменті можна вважати думку про те, що підвищення ефективності та якості праці залежить від мікроклімату в колективі, від налаштування на роботу кожного учасника робочого процесу. Якість освіти визначається ефективністю спільної діяльності педагога і студента, яка, в свою чергу, залежить від взаєморозуміння, яке пропонуємо будувати на наступних п'яти принципах, що охарактеризовано вище: доброзичливості, відкритості, неупередженості, конструктивності, досконалості.

Зростання обсягів інформаційних потоків у різних сферах буття, відмирання професій і утворення нових — це створює нові швидкі і, тому не завжди успішні, трансформаційні процеси в освіті. Для подолання проблем організації сучасного освітнього процесу велике значення має система зворотного зв'язку між її суб'єктами, спрямована не тільки на задоволення потреб здобувача освіти, але й на реалізацію стратегічних освітніх цілей як закладу вищої освіти, так і освіти країни. Реалізація зворотного зв'язку між суб'єктами освітнього процесу повинна буду-

ватись, розвиватись на наступних принципах: доброзичливості, відкритості, неупередженості, конструктивності і досконалості. Адже, зворотній зв'язок у системі викладач-студент чи студент-викладач потребує особливої уваги щодо створення з одного боку комфортної, а з іншого — ділової, конструктивної психологічної атмосфери. Будь-яка акція зворотного зв'язку між суб'єктами освітнього процесу повинна завершатися корегуванням їх взаємодії та відповідної діяльності кожного з них. Освітній процес, заснований на особистісно-орієнтованому, практико-орієнтованому підходах та навчанні на дослідницькій основі, вимагає від основних його суб'єктів оптимізації взаємодії. У свою чергу оптимізація взаємодії є основою взаєморозуміння — особливої психологічної атмосфери спільної діяльності викладача і здобувача освіти, яка відображається в узгодженості їх дій, ефективності зворотного зв'язку, підвищенні пошукової активності і позитивній динаміці зростання результатів навчальних здобутків студентів.

Взаєморозуміння передбачає єдність вихідних цілей учасників спільної діяльності, дотримання етичних правил ними та узгодженості їх дій. Основою для цього може бути формування взаємодії викладача зі студентами, яка заснована на взаємній повазі, у той же час, максимальній взаємній вимогливості одне до одного та будуватись на певних принципах. Емпіричним шляхом, разом зі студентами ми встановили базові принципи: доброзичливості, відкритості, неупередженості, конструктивності, досконалості. На нашу думку саме ці принципи є вихідними для конструювання взаємодії суб'єктів в освітньому процесі ЗВО. Адже, доброзичливість забезпечує гуманістичне спрямування освітнього процесу, відкритість, неупередженість — демократичні засади взаємодії суб'єктів освітнього процесу, а конструктивність, досконалість — основи саморозвитку особистості професіонала і громадянина.

**Висновки.** У статті ми розглянули невелику кількість чинників, що впливають на якість освіти у вищій школі, які стосуються педагогічної діяльності та її компонент, взаєморозуміння в суб'єкт-суб'єктній взаємодії освітнього процесу ЗВО. Одним із важливих, на нашу думку, чинників, що забезпечують якість освіти є характер розвитку педагогічної діяльності (та її компонент) науково-педагогічних працівників закладу вищої освіти. Визначено внутрішні чинники забезпечення якості освіти ЗВО, які визначають базові параметри педагогічної діяльності викладача, характер суб'єкт-суб'єктної взаємодії в освітньому процесі, що веде до прогнозованого результату і визначає забезпечення високих стандартів освіти. Вихідними принципами, які покладено в основу розвитку компонент діяльності викладача ЗВО (особистісна, проєктивна, комунікативна) та визначають його характер є такі: доброзичливості, відкритості, неупередженості, конструктивності, досконалості. Вони створюються своєрідне інформаційне середовище (які задаються вихідними принципами), в якому суб'єкти освітнього процесу за певними параметрами конструюють і розвивають педагогічну діяльність і комунікацію, що створює відповідну психолого-педагогічну атмосферу суб'єкт-суб'єктної взаємодії в освітньому процесі, одним із результатів якої є формування базових особистісних пріоритетів як у викладачів, так і в майбутніх фахівців (здобувачів освіти) на засадах гуманізму, демократії і саморозвитку. Майбутні дослідження варто сконцентрувати на визначенні об'єктивних показників результативності педагогічної діяльності в освітньому процесі ЗВО, які лежать не тільки у підніжжя високих навчальних здобутків студентів. Лише суб'єкт із високим рівнем особистісної відповідальності і пошукової активності здатний самоудосконалювати власну діяльність, раціонально її організувати в різних умовах освітнього процесу закладу вищої освіти та за його межами.

#### ДЖЕРЕЛА

1. Батечко Н.Г. Феномен якості вищої освіти в сучасному науковому дискурсі. *Освітологічний дискурс*. 2017. № 3—4. С. 1—16.
2. Дауни М. Эффективный коучинг: Уроки коуча коучей / пер. с англ. М.:Добрая книга, 2008. 288 с.
3. Енциклопедія освіти / АПН України ; головн. ред. В. Г. Кремінь. Київ : Юрінком Інтер, 5. 2008. 1040 с.; Лукіна Т. Якість освіти. 12. Енциклопедія освіти / АН України ; головн. ред. В. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. С. 1017—1018.
4. Зайченко І.В. Педагогічка і методика навчання у вищій школі: підручник. -3-е вид., переробл. І доп. К.: Ліра-К, 2018. 512 с.
5. Закон України «Про освіту», 2017 р. [http://search.ligazakon.ua/l\\_doc2.nsf/link1/T172145.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T172145.html), (дата звернення: 20.03.2020 року)
6. Зміст і сутність педагогічної діяльності : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / О.Г. Романовський, О.С. Пономарьов, С.М. Пазиніч та ін. ; Національний технічний університет «Харківський політехнічний ін-т». Х.: НТУ «ХПІ», 2007. 228 с.
7. Кузьміна Н.В. Способности, одаренность, талант учителя. Ленинград, 1985. 165 с.

8. Кузьмина Н. В. Понятие «педагогической системы» и критерии ее оценки. *Методы системного педагогического исследования* / под. ред. Н.В. Кузьминой. 2—е изд. М.: Народное образование, 2002. С. 7—52.
9. Лингарт Й. Процесс і структура навчання людини. Перекл. з чеської. М., Прогрес, 1970. 685 с.
10. Мирончук Н.М. Основні аспекти самоорганізації навчально-професійної діяльності майбутніх викладачів. *Професійна підготовка фахівців у системі неперервної освіти*: зб. наук. праць / за ред. проф. С.С. Вітвицької, доц. Н.М. Мирончук. Житомир: ФОП Левковець, 2015. С. 168—172.
11. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті / за ред. проф. С.О. Сисоєвої. К.: ВПОЛ, 2001. 502 с.
12. Поташник М.М. Управление качеством образования: Практико-ориентированная монография и методическое пособие. М.: Педагогическое общество России, 2006. 448 с.
13. Психологія особистості: Словник-довідник / За редакцією П.П. Горностая, Т.М. Титаренко. К.: Рута, 2001. 320 с. С. 163.
14. Хворостяна Н.В., Великжаніна М.В. Аналіз основних чинників, які забезпечують якість освіти. *Економіка і регіон* № 3 (34). ПолтНТУ. 2012. С. 25—29.
15. Щудло С. А. Чинники суспільного та наукового зацікавлення якістю вищої освіти. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2012. Вип. 55. С. 158—164.
16. Всемирная декларация о высшем образовании для XXI века: подходы и практические меры [Електронний ресурс]. — URL: <http://docs.cntd.ru/document/901839539>, (дата звернення: 20.03.2020 року)
17. Борисенко Л.Л. Розвиток дослідницьких умінь майбутніх психологів. [https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/26595/PPP\\_2018\\_24.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/26595/PPP_2018_24.pdf?sequence=1&isAllowed=y), (дата звернення: 20.03.2020 року)
18. Хуторської А. Ключові освітні компетентності. <http://ru.osvita.ua/school/method/2340/>, (дата звернення: 20.03.2020 року).

## REFERENCES

1. Batechko, N.H. (2017). Fenomen yakosti vyshchoi osvity v suchasnomu naukovomu dyskursi [The Higher Education Quality Phenomenon in Contemporary Scientific Discourse]. *Osvitolohichniy dyskurs* [Educational Discourse]. № 3—4. s. 1—16. (in Ukrainian)
2. Dauni, M. (2008). Jeftektivnyj kouching: Uroki koucha kouchej [Effective coaching: Coach coaching lessons] / per. s angl. M., Izdatel'stvo «Dobraja kniga», 288 s. (in Russian)
3. Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of Education ] (2008) / APN Ukrainy ; holovn. red. V.H. Kremin. Kyiv: Yurinkom Inter, 5. 1040 s.; Lukina T. Yakist osvity. 12. Entsyklopediia osvity / AN Ukrainy ; holovn. red. V. Kremen. Kyiv: Yurinkom Inter, S. 1017—1018. (in Ukrainian)
4. Zaichenko, I.V. (2018). Pedahohichka i metodyka navchannia u vyshchii shkoli: pidruchnyk [Pedagogics and teaching in higher education: a textbook]. -3-e vyd., pererobl. i dop. K., Vyd-vo Lira-K, 512 s. (in Ukrainian)
5. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [The Law of Ukraine “On Education”], 2017 r. [http://search.ligazakon.ua/l\\_doc2.nsf/link1/T172145.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T172145.html), (data zvernennia: 20.03.2020 roku) (in Ukrainian)
6. Zmist i sutnist pedahohichnoi diialnosti : navch. posib. dlia studentiv vyshchikh navchalnykh zakladiv [Content and essence of pedagogical activity: teaching. tool. for students of higher education] (2007) / O.H. Romanovskiy, O.S. Ponomarov, S.M. Pazynich ta in. ; Natsionalnyi tekhnichniy universytet «Kharkivskiy politekhnichniy in-t».Kh. : NTU «KhPI», 228 s. (in Ukrainian)
7. Kuz'mina, N.V. (1985). Sposobnosti, odarennost', talant uchitelja [Abilities, giftedness, talent of the teacher ]. Leningrad, 165 s. (in Russian)
8. Kuz'mina, N.V. (2002). Ponjatie “pedagogicheskoy sistemy” i kriterii ee ocenki [The concept of “pedagogical system” and criteria for its evaluation ]. *Metody sistemnogo pedagogicheskogo issledovanija*/ Pod. red. N.V. Kuz'minoy. 2-e izd. M.: Narodnoe obrazovanie, S. 7—52. (in Russian)
9. Linhart, Y. (1970). Protse i struktura navchannia liudyny [The process and structure of human learning]. Perekl. z cheskoj. M., Prohres, 685 s. (in Russian)
10. Myronchuk, N.M. (2015). Osnovni aspekty samoorganizatsii navchalno-profesiinoy diialnosti maibutnykh vykladachiv [Main aspects of future teachers' self-organization of educational and professional activity]. *Profesiina pidhotovka fakhivtsiv u sistemі neperervnoi osvity*: zб. nauk. prats / za red. prof. S.S. Vitvytskoi, dots. N.M. Myronchuk. Zhytomyr: Levkovets, S. 168—172. (in Ukrainian)
11. Pedahohichni tekhnolohii u neperervnii profesiinii osviti [Pedagogical technologies in continuing vocational education] (2001) / Za redaktsiieiu prof. S.O. Sysoievoi. K.: VIPOL, 502 s. (in Ukrainian)
12. Potashnik, M.M. (2006). Upravlenie kachestvom obrazovaniya: Praktiko-orientirovannaja monografija i metodicheskoe posobie [Quality management of education: Practically oriented monograph and methodological manual]. — M.: Pedagogicheskoe obshhestvo Rossii, 448 s. (in Russian)



13. Psykholohiia osobystosti: Slovnyk-dovidnyk [Personality Psychology: Handbook ] (2001) / Za redaktsiieiu P.P. Hornostaia, T.M. Tytarenko. K.: Ruta, 320 s, s. 163. (in Ukrainian)
14. Khvorostiana, H.V., Vielikzhanina, M.V. (2012). Analiz osnovnykh chynnykiv, yaki zabezpechuiut yakist osvity [Analysis of the main factors that ensure the quality of education ] / Ekonomika i rehion № 3 (34). PoltNTU. S 25—29. (in Ukrainian)
15. Shchudlo, S.A. (2012). Chynnyky suspilnoho ta naukovooho zatsikavlennia yakistiu vyshchoi osvity [Factors of public and scientific interest in the quality of higher education]. Sotsialni tekhnologii: aktualni problemy teorii ta praktyky. Vyp. 55. S. 158–164. (in Ukrainian)
16. Vsemirnaja deklaracija o vysshem obrazovanii dlja XXI veka: podhody i prakticheskie mery [World Declaration on Higher Education for the 21st Century: Approaches and Practical Measures]. <http://docs.cntd.ru/document/901839539>, (data zvernennja: 20.03.2020 roku) (in Russian)
17. Borysenko, L.L. Rozvytok doslidnytskykh umin maibutnikh psykholohiv [Development of research skills of future psychologists]. [https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/26595/PPP\\_2018\\_24.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/26595/PPP_2018_24.pdf?sequence=1&isAllowed=y), (data zvernennia: 20.03.2020 roku). (in Ukrainian)
18. Khutorskoi, A. Kliuchovi osvitni kompetentnosti [Keys of competency]. <http://ru.osvita.ua/school/method/2340/>, (data zvernennia: 20.03.2020 roku)

**Стеблецький А.Л.**

#### **ФАКТОРЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ**

*Проблема обеспечения качества образования всегда была и будет актуальной. В статье сделан анализ факторов обеспечения качества образования и потенциала развития компонент педагогической деятельности научно-педагогических работников высшего учебного заведения. Также, определены факторы, которые влияют на эффективность взаимодействия субъектов образовательного процесса сквозь призму их общей деятельности. Указан на имеющиеся проблемы в исследованиях проблем качества педагогической деятельности. Дана характеристика факторам, определяющим характер взаимодействия субъектов в образовательном процессе.*

*В статье указано на то, что целенаправленное развитие компонент педагогической деятельности преподавателей высшего учебного заведения есть существенным резервом обеспечения качества образования. Рассмотрена структура компонент педагогической деятельности преподавателя. Определены внутренние факторы, которые определяют базовые параметры педагогической деятельности, характер субъект-субъектного взаимодействия в образовательном процессе, что в конечном итоге ведет к прогнозируемому результату и определяет обеспечение высоких стандартов образования. Еще одним из факторов, обеспечивающих качество образования, есть характер развития педагогической деятельности преподавателя высшего учебного заведения. Важными принципами, на которых базируется развитие компонент деятельности преподавателя высшего учебного заведения и которые определяют его особенности, есть принципы: доброжелательности, открытости, непредвзятости, конструктивности и совершенства.*

**Ключевые слова:** *компоненты педагогической деятельности, субъекты образовательного процесса, качество образования, факторы обеспечения качества образования, деятельность субъектов образовательного процесса.*

**Stebletsy A.L.**

*PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor  
Associate Professor of Theory and History of Pedagogy Department,  
Pedagogical Institute, Borys Grinchenko Kyiv University*

#### **FACTORS OF EDUCATION QUALITY ENSURING**

*The growth of information flows in different spheres of life, as well as the decay of some professions and emerging of new ones create new, rapid and, therefore, not always successful transformational processes in education. The problem of ensuring the quality of education has always been and remains topical. This has determined the purpose of the present study. The article analyzes the factors of education quality ensuring, the potential for activity components development of scientific-pedagogical employees at higher education institutions (HEI). The result of interaction between the teacher and the degree applicant in the HEI depends not only on the lecturer and their professional competence, but also on the applicant and formation of their key educational competences. The factors of effective interaction between the parties to educational process through the prism of their educational activity have been determined. The problems in studying the quality of educational activities have been stated. The factors determining the interaction nature of the parties to educational activity have been described.*

*The conditions of education process development in the higher schools are determined by its nature: the educational process relies upon the research basis, the interaction between the parties, the educational process being practice-aimed. The reserves of ensuring the higher education quality have been identified. One of them is the purposeful development of the lecturers' pedagogical activity components in the higher education institutions. The structure of components of pedagogical activity of a scientific-pedagogical employee has been considered. The internal factors of ensuring quality of education in relation to higher education institutions have been determined. They determine the basic parameters of the lecturers' pedagogical activity, the nature of subject-subject interaction in the educational process, which leads to the predicted result and determines the provision of high standards of education. The author proposes a method of measuring the objective indicators of development of the lecturers' pedagogical activity components. The nature of development of pedagogical activity of scientific-pedagogical employees at higher education institutions is another factor contributing to the quality of education ensuring. The important principles to underlie the development of the lecturers' activity components and to determine its character are: benevolence, openness, impartiality, constructiveness, perfection.*

**Key words:** *components of pedagogical activity, parties to educational process, quality of education, factors of ensuring of education quality, activity of parties to educational process.*

Стаття надійшла до редакції 08.04.2020

Прийнято до друку 12.04.2020